

Grundlæggende rettigheder

Bekræftelse af frihed, demokrati og retsstatsprincippet

Europa-Kommissionen

Generaldirektoratet for
RETLIGE ANLIGGENDER, FRIHED OG SIKKERHED

En union baseret på grundlæggende rettigheder

Den Europæiske Union har længe været engageret i at beskytte menneskerettigheder og fundamentale frihedsværdier. Grundlaget herfor er den retspraksis, som EF-domstolen siden 1960'erne har opbygget til beskyttelse af borgernes grundlæggende rettigheder i anvendelsen af fællesskabslovgivningen.

Disse rettigheder er nu nedfældet i EU's **Charter om grundlæggende rettigheder**, en klar og koncis erklæring om de fælles rettigheder for borgere i alle Unionens 25 medlemsstater. Charteret er inddelt i seks afsnit: **Værdighed, Friheder, Ligestilling, Solidaritet, Borgere i Unionens medlemsstater og Retfærdighed i retssystemet**.

Selve charteret etablerer ingen nye rettigheder og udvider heller ikke EU's beføjelser. Alligevel er det banebrydende derved, at man i en fælles tekst har samlet en hel række civile, politiske, sociale og økonomiske rettigheder, som i forvejen findes i konventioner, traktater, chartre, lovgivning og retspraksis i Europa. Charteret repræsenterer desuden en ajourføring, idet det omhandler nutidige udfordringer såsom bioetiske normer, personlige data, bæredygtig udvikling og forbrugerbeskyttelse.

Charteret kan imidlertid ikke støtte borgere, der ønsker at udfordre deres hjemlands myndigheder om indenlandske anliggender, der behandles af nationale instanser (se Artikel 51).

Alle EU-traktatrevisioner siden den oprindelige Rom-traktat fra 1957 har styrket beskyttelsen af borgernes rettigheder. Amsterdam-traktaten fra 1999 repræsenterede et vigtigt fremskridt i EU-samarbejdet om emner tilknyttet retsvæsen og indre anliggender. Samtidig blev EF-domstolen bemyndiget til at sikre, at alle EU-institutionerne respekterer de grundlæggende rettigheder.

I Artikel 6 i Traktaten om Den Europæiske Union hedder det, at "Unionen bygger på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprincippet, der alle er principper, som medlemsstaterne har til fælles".

Derudover giver EU-traktaten Ministerrådet mulighed for at indføre nye borgerrettigheder, ligesom den sikrer, at de nye medlemsstater overholder de samme høje normer. Afskaffelse af dødsstraf er eksempelvis en af forudsætningerne for forhandling om EU-medlemskab.

Hvorfor behøver EU et charter om grundlæggende rettigheder?

På topmødet i Köln, Tyskland, i juni 1999 understregede EU's regeringsledere for første gang behovet for, at "de grundlæggende rettigheder på unionsplan blev samlet i et charter og derved tydeliggjort".

EU udvikles stadig mere i retning af et sammenhængende europæisk sikkerheds-, rets- og frihedsområde for sine borgere og beskæftiger sig med områder så følsomme som samarbejde om indvandring, asyl og retsvæsen. Derfor bliver det stadig vigtigere for Unionen at have sin egen vedtagne erklæring om grundlæggende rettigheder, ikke alene for at beskytte enkeltpersoner, men også som et rammeværk til at styre EU-institutionernes aktiviteter og til at give dem "politisk og moralsk legitimitet".[1]

EU-charteret adskiller sig fra den Europæiske konvention om beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (ECHR), som blev vedtaget af Europa-Rådet med dets over 40 medlemmer, indbefattet Rusland. Charteret trækker på ECHR som inspirationskilde men er mere vidtgående, da det også omfatter sociale og politiske rettigheder. Samtidig præciseres det i Artikel 52, at det ikke virker undergravende i forhold til den tidligere konvention. Tidligere kunne kun enkeltstater tilslutte sig ECHR, men EU har selvstændig undertegningsret.

Hvem har skrevet charteret?

Charteret dannede også præcedens gennem den åbne og demokratiske måde, hvorpå udkastet blev formuleret af et **Konvent** med 62 medlemmer, heriblandt repræsentanter for medlemsstaterne og deres regeringer, Europa-Kommissionen og Europa-Parlamentet samt medlemmer af de nationale folkevalgte forsamlinger. Konventet, der påbegyndte sit arbejde i december 1999 og vedtog charterudkastet i oktober 2000, trådte offentligt sammen og rådførte sig med et meget stort antal berørte parter. Denne arbejdsform viste sig at være så vellykket, at Europarådet i december 2001 kunne oprette **Konventet om EU's fremtid** til udformning af den nye forfatningstraktat, som blev undertegnet i Rom i oktober 2004.

Charterets status

Charteret blev formelt bekendtgjort af EU's Ministerråd samt formændene for Europa-Parlamentet og Europa-Kommissionen på EU-topmødet i Nice i december 2002. Selv om det ikke i dag har fuld retsgyldighed, idet charteret ikke indgår i den traktatsamling, som udgør EU's retsgrundlag, har det alligevel haft stor politisk indflydelse. Parlamentet og Kommissionen er forpligtet til at respektere disse rettigheder inden for alle politikområder og aktiviteter. Ligeledes har nogle af de europæiske domstole anerkendt charteret som et vigtigt referencedokument og har trukket på dette i deres retsafgørelser og etablering af retspraksis.

Charterets status vil dog ændres, hvis medlemsstaterne ratificerer forfatningstraktaten. Charteret udgør det 2. afsnit i forfatningen og vil blive en af EU's hjørnestene i retssammenhæng.

Hvad det betyder for dig

Charteret er en sammenfatning af nogle fælles europæiske værdier, som *alle* borgere kan identificere sig med. Hermed får folk i EU et værktøj til dels at forsvare sig selv gennem viden om og forståelse af deres rettigheder, dels at kunne udøve mere kontrol med de nationale og europæiske myndigheders aktiviteter, når disse vedtager og gennemfører EU-lovgivning. Charteret gælder ikke for de af medlemsstaternes indlandsaktiviteter, der styres af nationale love eller forfatninger.

I et klart og forståeligt sprog fastslår charteret den respekt for demokrati, menneskerettigheder og grundlæggende friheder, som ligger tæt på Den Europæiske Unions hjerte.

Flere oplysninger kan findes på: http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html

[1] Europa-Kommissionens meddelelse (KOM/2000/0559) 13.7.00.

Kontoret for information og kommunikation, Generaldirektoratet for RETLIGE ANLIGGENDE, FRIHED OG SIKKERHED,
B-1049 Bruxelles – Oktober 2004

